

NATURSKOLANS BETYDELSE FÖR BARN SOCIALA UTVECKLING

The Impact of Nature-school Education on Children's Social Development

Författare: Anna Eriksson

Självständigt arbete 15hp
Natur, hälsa och trädgård, magisterprogram
Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU
Alnarp 2013

Naturskolans betydelse för barns sociala utveckling
The Impact of Nature-school Education on Children's Social Development

Författare: Anna Eriksson

Handledare: Maria Nordström, SLU, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi.

Examinator: Fredrika Mårtensson, SLU, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi.

Omfattning: 15hp

Nivå och fördjupning: A1E

Kurstitel: Landskapsarkitekturens miljöpsykologi – självständigt arbete

Kurskod: EX0602

Program/utbildning: Natur, hälsa och trädgård, magisterprogram

Ämne: Landskapsplanering

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsmånad och -år: maj 2013

Omslagsbild: Anna Eriksson

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: naturskola, utomhuspedagogik, barn, social utveckling

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds-, och jordbruksvetenskap

Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Abstract

The Impact of Nature-school Education for Children's Social Development

Research shows that contact with nature provides several advantages for children's mental, emotional and social health and well-being. At nature-schools children carry out activities, experience and discover the outdoors. Educators perceptions indicate that they see that children's social development is affected in several ways by nature-school activities, in outdoor environments. In this study interviews were conducted with educators from ten nature-schools about their views on children's social development in the environment and activities at nature-schools. Interviews reveal that students develop social skills such as cooperation, interaction, self-confidence, self-esteem, joy, desire and motivation. Students are also reported to have a context for learning as well as integration and language promoted at nature-schools. The importance of environmental variation is also emphasised. Nature-schools have different conditions depending on their operation and organization which is reflected in educators responses but the common perception is that children are positively affected by activities in the outdoor environment.

Abstrakt

Naturskolans betydelse för barns sociala utveckling

Forskningsresultat visar att naturkontakt ger flera fördelar för barns mentala, emotionella och sociala hälsa. På naturskolorna får barnen genomföra aktiviteter, uppleva och upptäcka utomhus. Pedagoger anser att barns sociala utveckling påverkas på flera sätt genom naturskolornas aktiviteter i utomhusmiljö. I denna studie har intervjuer gjorts med pedagoger från tio olika naturskolor om deras syn på barns sociala utveckling genom naturskolans miljö och aktiviteter. I intervjuerna framkommer att eleverna utvecklar sociala förmågor som samarbete, samspel, självförtroende, självkänsla, glädje, lust och motivation. Eleverna uppges också förstå sammanhanget för lärandet. Integration och språk främjas. Vikten av miljöns variation lyfts också fram. Naturskolorna har delvis olika förutsättningar beroende på deras verksamheter och organisation vilket visade sig i pedagogernas svar men den gemensamma uppfattningen var att barnen påverkas positivt av aktiviteter i utomhusmiljön.

Sökord: Naturskola, utomhuspedagogik, barn, social utveckling.

FÖRORD

I mitt yrke som socionom och tidigare skolkurator är barns sociala utveckling ett område som ständigt är aktuellt. Detta i kombination med besök på naturskolor och den kunskap jag fått genom utbildningen *Natur, hälsa och trädgård* vid SLU resulterade i valet av ämnesområde för denna uppsats.

Jag vill tacka samtliga informanter. Utan er alla hade det inte varit möjligt att genomföra detta arbete. Jag vill även tacka min handledare Maria Nordström som varit till stor hjälp och bidragit med god handledning.

Stort tack till er alla!

“De dagar de är hos oss tror jag bidrar till något positivt, det tror jag. Att de får med sig ett litet guldskorn i sitt inre”. Pedagog vid naturskola nr. 9.

INNEHÅLL

1. INLEDNING.....	6
1:1 Bakgrund.....	6
1:2 Syfte och Frågeställningar.....	6
2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	7
2:1 Tidigare forskning.....	7
2:2 Mallers modell.....	7
2:3 Social utveckling.....	8
2:4 Emotionell intelligens.....	8
2:5 Social intelligens.....	9
2:6 Barns sociala kompetens	9
2:7 Precisering av begrepp.....	9
3. METOD	12
3:1 Urval.....	12
3:2 Genomförande.....	12
3:3 Presentation av informanter.....	13
4. RESULTAT	15
4:1 Samarbete och samspel.....	15
4:2 Självförtroende och självkänsla.....	16
4:3 Ansvar och empati.....	16
4:4 Sammanhang.....	17
4:5 Glädje, lust och motivation.....	18
4:6 Platsens betydelse.....	18
4:7 Integration och språk.....	19
4:8 Likheter och skillnader beroende på kön och ålder.....	19
5. ANALYS.....	21
5:1 Analys utifrån Mallers modell.....	21
5:2 Analys utifrån tidigare gjorda studier.....	27
6. DISKUSSION	30
6:1 Platsens betydelse.....	30
6:2 Arbetssätt vid naturskolorna.....	30
6:3 Utveckling av social kompetens.....	31
6:4 Diskussion kring metod och fortsatta studier.....	32
REFERENSER.....	33
Bilaga: Intervjuformulär.....	

1. INLEDNING

1:1 Bakgrund

Flera studier visar att natur och utomhusvistelse har positiva effekter på människor. Resultat visar att det finns flera fördelar med kontakt med natur i skolan för barns mentala, emotionella och sociala hälsa (Maller, 2009). En verksamhet som arbetar med barn i utomhusmiljö är naturskolorna. På flera orter i landet finns naturskolor som skolklasser kan besöka. Att barnen får uppleva och upptäcka utomhus är en självklarhet på en naturskola (Överjärva gård, 2013). Naturskolans pedagogik bygger på att eleverna är aktiva i lärandet och deras upplevelser, sinnesintryck och upptäckter är i fokus. Pedagogerna anser att naturen går att använda för lärande inom samtliga skolämnen men också för att utveckla sammanhållningen i klassen (Naturskoleföreningen, 2011). Mycket tyder på att en särskilt stor fördel med utomhuspedagogiken är att den är ett stöd för barns sociala utveckling. I denna uppsats vill jag ta reda på vilket sätt naturkontakten leder till social utveckling, hur naturskolorna arbetar för att använda naturkontakten i sin pedagogik och vilka resultaten är av denna pedagogik.

1:2 Syfte och Frågeställningar

Med denna studie vill jag ta reda på om och hur barns sociala utveckling påverkas av naturskolans aktiviteter i utomhusmiljön.

Vad av social utveckling uppfattar pedagogerna sker i naturskolans utomhusmiljö?

Vilka faktorer i naturskolans utomhusmiljö upplever pedagogerna påverkar barns sociala utveckling?

Hur arbetar pedagogerna med barnens sociala utveckling i naturskolans miljö?

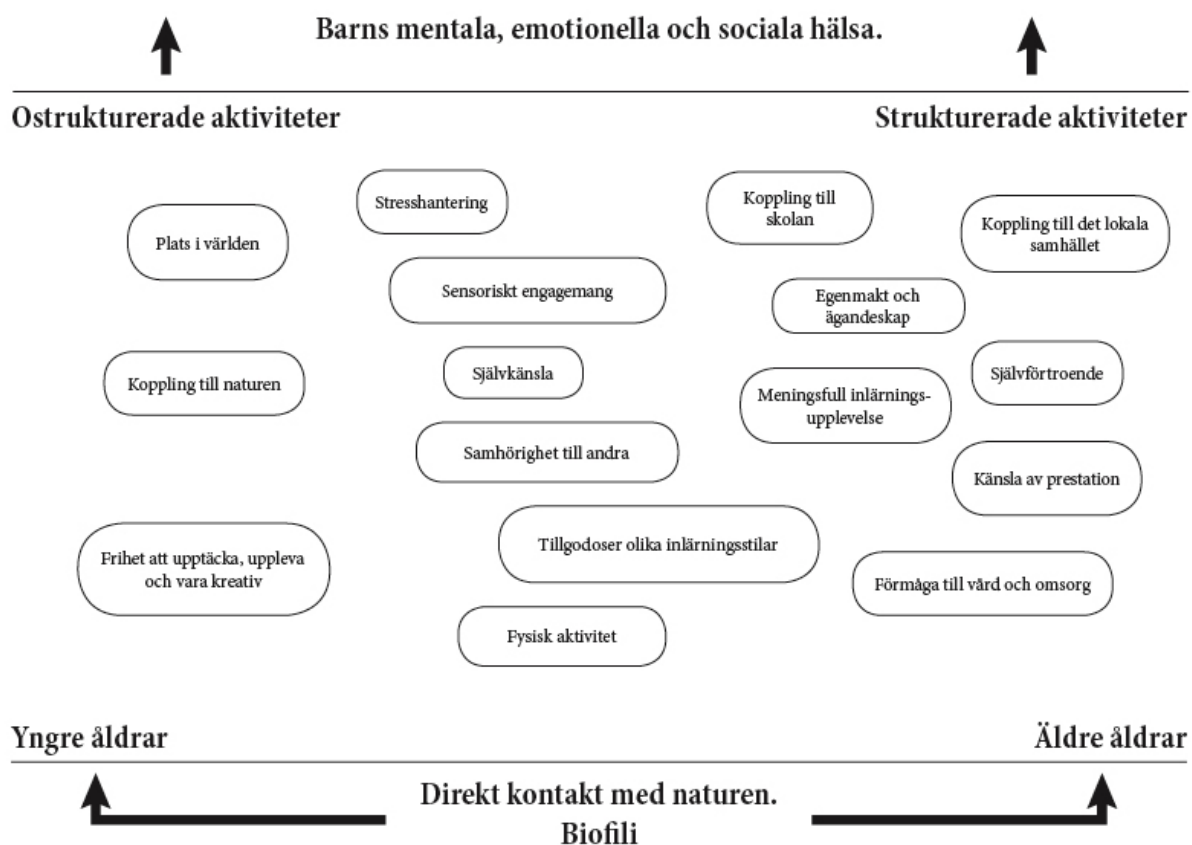
2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

2:1 Tidigare forskning

Flera studier visar att natur och utomhusvistelse har positiva effekter på människor. Resultat visar att det finns flera fördelar med påtaglig kontakt med natur i skolan för barns mentala, emotionella och sociala hälsa. Skolor har en roll där de genom sin verksamhet har möjlighet att ge barn tillgång till natur både genom strukturerade och ostrukturerade aktiviteter. De strukturerade aktiviteterna kan innefatta arbete i trädgård eller liknande där de samarbetar med andra barn och vuxna medan de ostrukturerade aktiviteterna kan bestå av fri lek. En undersökning av Maller visar att vissa informanter fann de strukturerade aktiviteterna mer fördelaktiga då de upplevde att barnen exempelvis övade mer på samarbete och kommunikation. Andra informanter fann de ostrukturerade aktiviteterna mer utvecklande för barnens personliga utveckling och upplevde den fria leken i naturlig miljö som ett viktigt inslag (Maller, 2009). En studie av Burkhart visar såväl psykologiska som emotionella och spirituella fördelar för barn och unga från att de vistats utomhus (Malone, 2008). En annan studie visar att barn med ADHD visar färre symptom av detta när de genomfört aktiviteter i gröna utomhusmiljöer jämfört med inomhus eller byggda utomhusmiljöer (Kuo et.al. 2004). Skolpersonal uppgav att utemiljön förbättrade elevernas självkänsla och självförtroende och att de fick möjlighet att ta ansvar. De kunde också se att självförtroendet växte när eleverna klarade av en fysisk utmaning. De fann också att en omtanke och omvårdnad om växter och djur utvecklades och en lärare ansåg att denna omtanke och omvårdnad gick att överföra till människor (Maller, 2009). Resultat från ett mentorprogram i Ohio har visat att ungdomar med riskbeteende som deltog i ett trädgårdsprojekt fick bättre självkänsla samt kände en stolthet över sina prestationer de fick också bättre resultat i skolan och skolkade mindre (Hudkins, 1995). Andra studier har visat att de viktigaste fördelarna med utomhusaktivitet är den sociala utvecklingen. Gemenskap och sammanhållning eleverna emellan uppstår ofta. Lärare uppgav i en studie att de såg ett värde för eleverna att uppleva en plats och få de erfarenheter detta ger. Intryck och erfarenhet från upplevelsen av aktiviteten och den känsla av att klara av den blir en viktig del av utomhusaktiviteten. Lärare kunde dock uppleva att det var svårt att knyta ihop utomhusaktiviteten med målen i skolan och för eleverna kunde det vara svårt att förstå att utomhusaktiviteten var skolarbete (Lundström, 2010).

2:2 Maller's modell

Genom denna modell beskrivs hur barnet påverkas av kontakt med natur utifrån medfödda evolutionära/biofiliska faktorer. Sempiks modell var utformad för att beskriva effekterna hos vuxna i samband med naturkontakt och Maller har utvecklat den för att visa effekterna hos barn. Modellen visar effekterna av ostrukturerade och strukturerade aktiviteter och kan även vara en kombination av dessa. Modellen visar aspekter på barns sociala, emotionella och mentala hälsa i samband med naturkontakt (Maller, 2009).

Fri översättning av Maller's modell (Maller 2009, sid. 537).

2:3 Social utveckling

Det finns flera sätt att definiera social kompetens och olika sätt att se på detta. Jag väljer här att se den social kompetens som förmågan till samspel med andra, att bemöta andra och anpassa sig till andra (Persson, 2003).

Om man utgår ifrån en definition som ovan innebär det att den sociala kompetensen påverkas av såväl individens uppfostran, vilja och förmåga som situation och samspelsordningen i samhället. Hur väl den sociala kompetensen fungerar hos en individ går att utläsa genom att beakta följande fyra påståenden:

- att individen har en medvetenhet samt kan och vill hävda sitt personliga territorium,
- att individen har förmåga och vilja att visa självkontroll för att inte kränka andras personliga territorier,
- att individen har en medvetenhet om samt en förmåga och vilja att utöva en kompensation för egna kränkningar av andras personliga territorier,
- att individen har förmåga och vilja att göra detta på ett för situationen, kulturen och samhället rimligt sätt (Persson, 2003).

2:4 Emotionell intelligens

Emotionell intelligens innebär att känna sina egna känslor och att kunna förstå andras känslor.

Genom att känna sina egna känslor kan man också styra och kontrollera dem och genom att förstå andras känslor kan man bygga relationer genom ett samspel (Persson, 2003).

2:5 Social intelligens

Social intelligens kan delas upp i social medvetenhet och social kompetens. Social medvetenhet innebär förmågan att uppfatta andras inre tillstånd, tankar och känslor. Det innebär också att känna empati och uppfatta emotionella signaler, att vara lyhörd, att förstå andras tankar, känslor och intentioner och att förstå den sociala världen. Den sociala kompetensen bygger på social medvetenhet och gör att en effektiv interaktion blir möjlig. Social kompetens innefattar icke verbalt samspel, att presentera sig själv, att påverka resultaten av den sociala interaktionen samt att känna och visa omtanke om andra och deras behov (Goleman, 2007).

2:6 Barns sociala kompetens

Den miljö ett barn befinner sig i kan påverka barnets sociala kompetens och ibland kan brister uppstå på grund av miljön. Det räcker inte att barn har kunskap om hur man bör agera utan behöver också få vägledning av en vuxen för att agera så i praktiken. Det som gör att barnet inte alltid handlar i enighet med sin kunskap kan vara: känslomässiga reaktioner, brist på motivation eller avsaknad av värderingar (Pape, 2001).

Förmåga till självkontroll innebär exempelvis att man kan: kontrollera sin ilska, kompromissa, godta beslut och komma med konstruktiva förslag (Ogden, 1995). Självhävdelse handlar om att uttrycka vem man är och visa vad man tycker, detta hör ihop med självrespekt och tro på sin förmåga. Den som har svag självkänsla och självbild har ofta svårt med självhävdelse (Pape, 2001). Empati innebär att kunna leva sig in någon annans situation och att förstå denna. Det innebär dock inte alltid att man handlar utefter denna (Pape, 2001).

Erfarenheter från samspelssituationer och trygga och nära relationer har inverkan på utvecklingen (Norell Beach, 1995). Den vuxne har en viktig roll i att få barnen att se möjligheter för hur de kan reda ut en situation. Positiva sociala handlingar som är till stöd eller nytta för andra har nära koppling till empati. Ett samband kan ses mellan dessa positiva sociala handlingar och utveckling av vänskap (Pape, 2001).

Värderingar kan både vara en social reflektion och en del av det kognitiva livet. För att barnet ska handla enligt den kunskap det har krävs motivation. Motivationen kommer när barnet känner att den förändring det gör ger positiv inverkan på samspelet med andra. I arbetet med motivation och värderingar är det positivt att barnet får konkreta upplevelser på detta och där har den vuxne en aktiv roll (Pape, 2001).

2:7 Precisering av begrepp

Naturskola

Naturskola kan definieras enligt följande:

"Kommunal institution med uppgift att till kommunens invånare, framför allt skolklasser, förmedla kunskaper om naturförhållandena i det aktuella området, om

miljöfrågor och om kretsloppstänkande..." (<http://www.ne.se/naturskola>).

Idén om en naturskola kom främst från USA och England men också från Danmark. I Skärvald i Klippans kommun invigdes den första naturskolan i Sverige 1982. Intresset för naturskolor har växt och det finns idag cirka 90 naturskolor runt om i landet. Samtliga av Sveriges naturskolor är medlemmar i naturskoleföreningen (Naturskoleföreningen, 2011). Vid ett telefonsamtal med personal vid naturskoleföreningen, 130228, uppger denna att det i de flesta fall är en kommun som är huvudman för naturskolan men att det även kan vara exempelvis en stiftelse eller förening. Naturskolorna kan vara utformade på olika sätt med olika mål och olika kompetenser hos personalen. Enligt informanten vid naturskoleföreningen är personalen dock i huvudsak antingen pedagoger eller utbildade inom det naturvetenskapliga området. Pedagogiken bygger på att eleverna är aktiva i sitt lärande där upptäckter, upplevelser och sinnesintryck står i fokus. Naturskoleföreningen har funnits sedan 1986 och har mottot "att lära in ute". Naturskoleföreningens mål är att utomhuspedagogiken ska spridas för att användas i förskolor och skolors verksamheter och vara en naturlig del av denna. Därav håller de exempelvis kurser och träffar samt sprider material för att pedagogerna lättare ska kunna arbeta utomhus med sina grupper. Naturskolans pedagogik ska öka den pedagogiska mångfalden och de elever som inte gynnas av klassrummets arbetssätt kan på detta sätt nås. Samarbetet mellan eleverna utvecklas och stressnivåerna sänks. Pedagogiken integreras med rörelse vilket leder till att koncentrationsförmågan ökar hos deltagarna (Naturskoleföreningen, 2011). I en studie av Wohlin konstateras att naturskolorna använder sig av styrdokument men att omfattningen av detta varierar. Naturskolornas uppdrag är inte lagstadgat och kan uppfattas som otydligt. Det framkommer även att nästan samtliga av de studerade naturskolorna använder sig av läroplanen i sitt arbete. Naturskolepedagogerna har själva en möjlighet att påverka verksamhetens innehåll även om detta också är kopplat till organisationens utformning kring de enskilda naturskolorna. Wohlin konstaterar att naturskolepedagogerna har lagt ned ett personligt och ett idéburet engagemang i verksamheten. En vilja att påverka framtidens miljö, att arbeta holistiskt och frihet samt ansvar för egna idéer i natur- och miljöarbetet är sådant som ligger bakom det personliga engagemanget (Wohlin, 2009).

Utomhuspedagogik

Utomhuspedagogiken baseras på ett lärande genom erfarenhet, sinnesupplevelse och aktiv handling. Det innefattar också möjligheter till natur-, kultur- och samhällskontakt. Genom utomhuspedagogiken kan flera kunskapsformer förenas, såväl teoretiska som praktiska kunskaper.

I USA utförs "outdoor education" ofta i form av friluftaktiviteter, bland annat genom vandring, paddling och cykling (Dahlgren et.al. 1997).

Denna pedagogik kan användas av pedagoger med varierande utbildning exempelvis lärare, biologer och turistguider, det finns därmed flera perspektiv att se den utifrån. Även många olika typer av platser kan användas, både i stadsmiljö och naturmiljö. Syftet är att få en närkontakt med utomhusmiljön i lärandesituationen. Lärandet genom utomhuspedagogiken har goda möjligheter att få en helhetskaraktär genom att innefatta kunskaper i form av benämningar på företeelser, förståelse av hur fenomen i omvärlden är utformade och i form av kommunikation (Dahlgren et.al. 1997).

Genom att lära in i naturen skapas ett beroendeförhållande mellan medlemmarna i gruppen och hjälper till att skapa en trygghetskänsla och tillit till varandra. Det leder också till en utveckling av personligheten och den egna förmågan. Även ledarskapsförmågor utvecklas genom att teamskapande aktiviteter utförs i en annan miljö än den vardagliga (Dahlgren et.al. 1997).

Nationellt centrum för utomhuspedagogik:s definition av utomhuspedagogik lyder:

"Utomhuspedagogik är ett förhållningssätt som syftar till lärande i växelspel mellan upplevelse och reflektion grundat på konkreta erfarenheter i autentiska situationer. Utomhuspedagogik är ett tvärvetenskapligt forsknings- och utbildningsområde som bl.a. innebär:

- att lärandets rum flyttas ut till samhällsliv, natur- och kulturlandskap
- att växelspelen mellan sinnlig upplevelse och boklig bildning betonas
- att platsens betydelse för lärandet lyfts fram" (<http://www.liu.se/ikk/ncu?l=sv>).

3. METOD

3:1 Urval

Pedagoger vid olika naturskolor har valts ut för intervjuer. Naturskolorna i Sverige kan ha olika huvudmän och olika struktur, uppdrag och arbetssätt. Intervjuer har därför genomförts med personal vid sju naturskolor i Stockholms län, två i Skånes län och en i Dalarnas län.

Naturskoleföreningens hemsida har använts för att få kontaktuppgifter till de olika naturskolorna. Naturskolorna har fått en förfrågan om de vill delta i studien via e-post. Därefter har en tid bokats och intervjun genomförts på plats eller via telefonsamtal.

Intervjuerna är genomförda med personal vid tio naturskolor. En av intervjuerna genomfördes med två personal och de övriga intervjuerna med en personal. Två intervjuer genomfördes på naturskolorna och resterande via telefonsamtal. Samtliga informanter var kvinnor. Detta beror på att det var dessa som ville delta i studien.

3:2 Genomförande

Ett formulär med några på förhand bestämda frågor har använts som grund för samtalet. Frågorna är till övervägande del öppna för att ge utrymme åt intervjupersonerna att svara med egna ord och för att kunna göra en kvalitativ analys av resultaten. Intervjuerna har spelats in efter informanternas godkännande för att sedan lyssnas igenom och delvis transkriberats. Texten har delats in i olika teman som framkom under intervjuerna. Därefter har resultaten analyserats utifrån tidigare forskning. Utifrån de olika temana och händelser från resultaten har en analys gjorts utifrån en fri översättning av Maller's modell om barns mentala, emotionella och sociala hälsa (Maller 2009, sid. 537).

Begreppen i modellen har översatts enligt följande:

Biophilia- Biofili

Hands-on Contact with Nature- Direkt kontakt med naturen

Younger ages- Yngre åldrar

Older ages- Äldre åldrar

Unstructured activities- Ostrukturerade aktiviteter

Structured activities- Strukturerade aktiviteter

Children's mental, emotional & social health- Barns mentala, emotionella och sociala hälsa

Freedom to discover & explore, be creative - Frihet att upptäcka, uppleva och vara kreativ

Connection with nature - Koppling till naturen

Place in the world - Plats i världen

Physical activity- Fysisk aktivitet

Caters to different learning styles- Tillgodoser olika inlärningsstilar

Connectedness to others- Samhörighet till andra

Self-esteem- Självkänsla

Sensory engagement- Sensoriskt engagemang

Stress relief- Stresshantering

Care & nurturing skills- Förmåga till vård och omsorg

Sense of achievement- Känsla av prestation

Meaningful learning experience- Meningsfull inlärningsupplevelse

Self-confidence- Självförtroende

Empowerment & ownership-Egenmakt och ägandeskap
Engagement with local community- Koppling till det lokala samhället
Engagement with school- Koppling till skolan

3:3 Presentation av informanter

Naturskola nr. 1 har funnits i en egen lokal sedan 1997 men en fältbuss har funnits i kommunen i över 20 år. Kommunen är huvudman och de är två personal som arbetar här. De arbetar med utomhuspedagogik och äventyrspedagogik. Besökande barn är från förskoleklass till och med gymnasiet. Informanten är utbildad lärare inom biologi, teknik och bild.

Naturskola nr. 2 startade 1984 och det är kommunen som är huvudman. De är två personal som arbetar här och de arbetar med utomhuspedagogik. Det är ca. 3500-3600 elever från förskoleklass till nian som besöker naturskolan under ett år. Informanten är grundskollärare med matematik och NO inriktning.

Naturskola nr. 3 startade 1997 och det är kommunen, utbildningsförvaltningen som är huvudman. De är två personal som arbetar här och de båda deltar i intervjun. De har ca. 10000 besökare per år och de besökande barnen är från förskoleklass till och med gymnasiet. De arbetar enligt läroplaner och kursplaner med att eleverna ska få uppleva själva och få egna erfarenheter och verklighetsanknytning genom konkret pedagogik. En av dem är biolog och den andra är högstadielärare inom biologi och kemi med en fil.mag i biologi och kemi, båda har dessutom diverse kurser och vidareutbildning.

Naturskola nr. 4 startade 1986 och det är kommunen som är huvudman. De är fyra personal på totalt tre heltidstjänster. De arbetar med utomhuspedagogik och lärande i sammanhang. Här arbetar de med uppsökande verksamhet och tar ej emot besök. De yngsta barnen som kommer hit går på förskola och de äldsta på gymnasium. Informanten är fritidspedagog.

Naturskola nr. 5 startade 2001 och det är kommunen som är huvudman. De är tre personal på totalt 1,3 % tjänst och de arbetar med utomhuspedagogik. Under ett år är det ca. 3500 besökare främst från förskoleklass till och med årskurs 8. Informanten är fritidspedagog, grundskollärare och har en magisterexamen i utomhuspedagogik.

Naturskola nr. 6 startade 2005 med kommunen som huvudman. De är 2 anställda på 1,2 heltidstjänster. De har besök av ca. 1500 elever per år med en dag per stadium i årskurs 2, 5 och 9. Informanten är biolog och har gått en forskarutbildning. De arbetar med utomhuspedagogik.

Naturskola nr. 7 startade 2009 och huvudmannen är en naturvårdsstiftelse. De är två personal som arbetar på naturskolan i nuläget och de arbetar med utomhuspedagogik. De har ca. 2200 elever från förskola till och med gymnasium på besök varje år. Informanten är grundskollärare för årskurs 1-7.

Naturskola nr. 8 har funnits i nuvarande regi sedan 2010 och har två universitet som huvudmän. De har 1,5 tjänster som delas av två personal samt en tjänst på 20% för en student. De arbetar med förundranspedagogik och tar emot ca. 5000 elever från 4 år till vuxna inom folkhögskola och komvux. Naturskolan befinner sig i en botanisk trädgård. Informanten är biolog med fördjupning i botanik.

Naturskola nr. 9 startade 1989 och det är kommunen, skolförvaltningen, som är huvudman. De är 3

utomhuspedagoger som arbetar i naturskoleverksamheten samt ytterligare 2,5 tjänst i deras museijordbruk. De arbetar med utomhuspedagogik. Barnen i besökande klasser är från 5 år till och med gymnasiet och totalt är det ca. 8000 personer som besöker naturskolan per år. Informanten är utbildad förskollärare.

Naturskola nr. 10 startade för ca. 20 år sedan men har funnits i sin nuvarande lokal i 15 år. Det är kommunen, utbildningskontoret som är huvudman. De är tre personal och arbetar med platsbaserat lärande och utomhuspedagogik. De har besök från 13 olika skolor under en termin, besöken är från förskoleklass till och med årskurs 9. Informanten är lärare för årskurs 1-7 inom idrott och naturkunskap med vidareutbildning.

4. RESULTAT

4:1 Samarbete och samspel

Pedagogerna vid samtliga naturskolor berättar att den besökande klassen delas in i mindre grupper vid många av övningarna. På många av naturskolorna delar klassläraren in barnen i dessa grupper men på naturskola nr. 9 framhålls vikten av att naturskolans pedagog gör detta. Pedagogerna vid naturskola nr. 1 lyfter fram att eleverna samarbetar mer när de är ute och att det blir mindre bråk ute än inne. Om det ändå blir bråk är ett sätt att handskas med detta att ge barnen en roll/ett ansvarsområde. En elev kan exempelvis få ta ansvar för materialet, en för säkerheten och en för att tider hålls. Detta uppfattas vara ett enkelt sätt att få barnen att fokusera och göra att samspelet fungerar bra. Pedagogerna vid naturskola nr. 2 uppger att miljön gör att de blir mer hänvisade till varandra och att det inte finns några givna roller. De arbetar med att skapa en trygghet både mellan elever, mellan elev och pedagog och även till miljön. På naturskola nr. 3 arbetar personalen aktivt med elevernas sociala utveckling genom exempelvis samarbets- och värderingsövningar. Eleverna delas upp i grupper och nya konstellationer bildas där de måste samarbeta. Det uppges att det är väldigt lite aggressivitet och att eleverna tycker att det är trevligt och mysigt att göra uppgifterna ihop. Kring detta framhålls det att utomhusmiljön ger bättre förutsättningar än inomhusmiljön för att eleverna ska vara sams.

“Det räcker till alla liksom. Kottarna finns det massor av så man behöver inte bråka om dem...”
(Pedagog vid naturskola nr. 3).

Det framkom vid naturskola nr. 5 att elever med någon form av sociala problem eller som har svårt med konflikter har lättare att vara utomhus än inne. De nya rollerna i utomhusmiljön kunde enligt pedagogerna vid naturskola nr. 6 också medföra att de tysta barnen tar för sig mer samt att utagerande barn har mer utrymme. En svårighet uppgavs dock vara att gränserna ute kan upplevas mer otydliga och att det är något som är svårt för vissa. Genom att samlas i en ring för att se alla när de förklarar något kunde detta underlättas och bli tydligare för de som upplevde svårigheter. Genom att de arbetar i grupper är det mycket samarbete, de får vänta på varandra och göra saker tillsammans. Grupperna bestäms här innan för att undvika konflikter på naturskolan. Grupparbetet gör att en laganda skapas.

På naturskola nr. 7 uppgavs det vara lättare att arbeta i grupper utomhus då det går att prata utan att störa de andra. Detta gör att de kommunicerar mer ute än inne. Eftersom eleverna uppfattades vara mindre trängda utomhus uppstod också mindre konflikter. Utomhusmiljön uppfattades vara avdramatiserande och att det inte uppstod samma prestationskrav som inomhus utan att den egna upplevelsen var det centrala. På naturskola nr. 9 uppger informanten att de har övningar där de blandar flera ämnen samt att det ska vara socialiserande. En övning kallas "Vi sitter alla i samma båt" och eleverna ska då samarbeta och är tvungna att kommunicera med varandra för att lösa uppdrag i sin båt. I övningarna får eleverna hjälpa och peppa varandra. Där anser personalen att det är viktigt att de delar in eleverna i grupper eftersom de ska lära sig att hitta kvaliteter i andra än de brukar umgås med eftersom man i många sammanhang inte kan välja vem man exempelvis ska arbeta med. När eleverna är på naturskolan blir det inte heller mycket konflikter. Även på naturskola nr. 10 uppfattar personalen att nya gruppkonstellationer bildas då eleverna hittar gemensamma intressen. Frågor som uppkommer kan direkt diskuteras och gör att de naturligt kan prata med de andra. De får uppleva något gemensamt som gör att de pratar med dem som de annars inte skulle pratat med. Eleverna uppfattas också bli lugna då det större utrymmet gör att de inte "skaver" på varandra som de kan göra i ett klassrum. Vid naturskola nr. 3 berättar pedagogerna att

de tagit emot klasser från två olika områden vid samma besök. Ett område med många elever med svensk bakgrund och ett område där många elever hade utländsk bakgrund. Eleverna hade varit spända inför mötet där de fick göra arkeologiska övningar tillsammans. I slutet av dagen hade de lärt känna varandra och bytte kontaktuppgifter med varandra.

4:2 Självförtroende och självkänsla

Pedagogerna berättar om en ökad trygghet inför naturen. Vid naturskola nr. 1 uppfattar pedagogen att barnen känner att de klarar av sådant de inte gjorde tidigare när de varit på besök hos dem. Det kan exempelvis handla om överkomna rädslor i naturen. Pedagogerna vid naturskola nr. 2 upplever att eleverna känner att de gjort något som de inte klarat tidigare. De som inte fungerar så bra i klassrummet kan ha förkunskap och vara bättre på de övningar de gör på naturskolan. De kan hjälpas åt och får känna att de kan delge de andra sin kunskap. Genom detta uppfattar pedagogen att många kan stärkas. På naturskola nr. 3 berättar pedagogerna om att eleverna kan hitta en trygghet i naturen. Det blir en plats de kan besöka för rekreation och frid samt att de kan gå ut i skogen för att hämta kraft eller när de är ledsna. De ser också till att berömma barnen mycket. De anser att eleverna inte kan misslyckas utan känner att de lärt sig något och är stolta, detta uppger de är viktigt. På naturskola nr. 4 uppger pedagogen att det är viktigt att miljön ger möjlighet till utmaningar för att självkänslan ska stärkas och för att bidra till social utveckling. Informanten berättar om ett barn på 1,5 år som släpade plankor efter plankor för att lägga i en hög så att denna till sist kunde ta sig upp på en sladdvinda. Genom att barnet lyckades med detta uppfattades självförtroende och självkänsla stärkas. Genom att arbeta lösningsfokuserat uppger pedagogen vid naturskola nr. 5 att eleven tränar på något som den sedan klarar av vilket har en positiv verkan för denne. Vid naturskola nr. 6 uppger pedagogen att eleverna får prova sådant som de annars inte får, exempelvis att använda kniv, detta uppfattas som utvecklande. De får också vuxnas bekräftande och kunskapen får ett värde. På naturskola nr. 7 uppger aktiviteten att göra eld ökar självkänslan. Genom att vara i en annan miljö förändras rollerna och eleverna får visa andra förmågor vilket kan höja självkänslan. Eleverna kan hitta egna utmaningar och får ett förhållandevis stor frihet vilket också uppfattas stärka självkänslan. Eleverna uppger vid naturskola nr. 9 få utmaningar som stämmer överens med den nivå de befinner sig och pedagogerna förmedlar att de tror på deras förmåga. Genom pedagogernas nyfikna förhållningssätt kan också ett intresse och en trygghet förmedlas till eleverna. Vid naturskola nr. 10 framkommer det att det finns stora skillnader på barnens förhållande till naturen. Vissa kan vara osäkra medan andra kan ha vana och god kunskap om exempelvis eldning. Detta kan exempelvis bero på varifrån barnen växt upp.

4:3 Ansvar och empati

Genom att barnen lär känna naturen och djuren som lever där uppfattar pedagogen vid naturskola nr. 1 att barnen bli mer rädd om denna.

"Det man lär känna värnar man om mer". (Pedagog vid naturskola nr. 1).

Vid naturskola nr. 4 uppger pedagogen att eleverna som varit delaktiga i att skapa något uppfattas känna stolthet och ta större ansvar. Pedagogerna uppger vidare att detta visar sig genom att eleverna inte klottrar när de varit delaktiga men att klotter och förstörelse kommer när eleverna inte varit delaktiga och därmed inte har samma känsla. Pedagogerna vid naturskola nr. 5 uppger att barn blivit mer ovana att vara i naturen jämfört med tidigare. Genom att vara i naturen uppfattas de få respekt för det levande.

På naturskola nr. 6 uppger pedagogen att eleverna i en övning får vara som små fåglar själva och får då lättare att förstå hur de har det. De får en förståelse för annat levande och att de behöver ta hänsyn till detta. Pedagogen berättar också om att barn som är stökiga och får ett ansvarsområde exempelvis bli eldansvarig brukar klara detta bra vilket gör att de stärks. Även på naturskola nr. 9 tror pedagogen att det skulle gå att komma tillrätta med förstörelse på skolan genom att använda utomhusmiljön mer och ge eleverna ansvar och delaktighet i den. Barn uppfattas vid naturskola nr. 10 ta ansvar om de tillåts av pedagogen. De uppfattas få ta ansvar i större omfattning i utomhusmiljön och att barnen gärna vill visa att de kan. Utomhusmiljön uppfattas inte heller innehålla samma begränsningar om rätt och fel som inomhus. Exempel på övningar på naturskolan där de får ta ansvar är när de eldar och arbetar med knivar. De ansvarar då för att bete sig på ett visst sätt och att ingen i gruppen gör sig illa. Pedagogen uppger också att det aldrig händer att någon gör sig illa.

4:4 Sammanhang

Flera pedagoger framhåller det positiva med att använda utomhusmiljön för de elever som har svårt med inläring i klassrumssituationen. På naturskola nr. 1 berättar att desto äldre eleverna blir ju mer är de inomhus och desto mindre verklighetsanknytning får de. Vid naturskola nr. 2 ser man att elever som har någon form av problematik som gör att klassrumssituationen blir jobbig hittar en ny roll när de kommer ut. Det finns enligt pedagogen också en kravlöshet vid naturskolan. Ett exempel är att eleven kan sitta i en stor grupp men måste inte säga någonting. De kan välja att säga det vid sidan av. Att de på denna naturskola har ganska lång tid tillsammans under dagen tror pedagogen påverkar. Vid naturskola nr. 9 uppfattar pedagogen att de tystlåtna barnen tar mer plats i utomhusmiljön.

På naturskola nr. 3 lyfter man fram att alla kan vara delaktiga på ungefär samma villkor men även att de andra i gruppen kan se att det någon är duktig på blir något positivt.

“Alla kan vara duktiga”. (Pedagoger vid naturskola nr. 3).

Det kan också vara andra barn än de som märks i skolan som får visa sina kunskaper på naturskolan, så de växer genom detta. Pedagogen uppfattar också att eleverna i specialgrupper eller särskola har stor utdelning av att besöka naturskolan. Hon fortsätter att berätta att mycket de gör är handgripligt, det går att visa upp saker och eleverna får känna och praktiskt uppleva. Hon tror också att detta är sådant eleverna kommer ihåg, exempelvis att de fått hålla i daggmasken och känt fukten och rörelsen. Eleverna får se att det de läser om finns i verkligheten, de kan se samband och dra egna slutsatser.

Något annat som framkommer vid naturskola nr. 4 är att barnen tar med föräldrarna till de platser besökt för att visa och berätta och på detta sätt få ett sammanhang. De känner en stolthet över att ha någonting att berätta. Pedagogen påtalar också att detta passar bra för barn med "myror i byxorna". Pedagogen vid naturskola nr. 5 berättar att de har mycket praktiska uppgifter och att eleverna får en känsla för hur något fungerar genom att de själva får uppleva det, de får exempelvis en känsla för hur fåglarna arbetar genom övningar där de provar på att göra saker som en fågel gör. På naturskola nr. 6 uppfattar pedagogen att hon både kan se sociala och inlärningskäl till den form av utomhusundervisning de bedriver.

Pedagogen vid naturskola nr. 7 uppfattar att elden och att samlas i ring har ett stort värde och

minskar utanförskap. Eleverna är med i gruppen och får ett sammanhang även om de inte pratar. På naturskola nr. 8 arbetar de med olika sinnen genom att skapa en upplevelse med exempelvis lukt, känsel och smak. I en övning får eleverna matvaror och ska sedan ta reda på vilken påverkan de haft på miljö och människa. Eleverna har enligt pedagogen vid naturskola nr. 10 olika kunskaper sedan tidigare och de får lära sig om den svenska naturen men kan också dela med sig av de kunskaper de eventuellt har.

4:5 Glädje, lust och motivation

Något som flera informanter lyfter fram är att utomhusmiljön passar bra för dem som har svårt att sitta still eller av någon annan anledning har svårt för klassrumsundervisning.

"För att barn ska vilja jobba med en hållbar utveckling så måste man tycka om naturen och tycka att det är härligt att vara där." (Pedagog vid naturskola nr. 1).

Pedagogen anser att de barn som har svårt att sitta still i klassrummet kan få visa sina goda sidor ute och att de får lyckas. De blir glada och tycker att det är den roligaste skoldagen. På naturskola nr. 2 uppger pedagogen att besökande klassers lärare brukar reflektera över att de elever som har svårt i klassrummet får en helt annan roll på naturskolan. Hon har också uppfattningen att eleverna tycker att det är skönt att komma ut när de väl släppt tekniken och allt det där andra som kompisarna gör. Pedagogerna berättar också att barn som anser sig vara för gamla för att leka på skolgården dessutom plötsligt kan börja leka och märka att det är jätteroligt. På naturskola nr. 3 berättar pedagogerna att eleverna tycker att det är jättespännande att lyssna och aldrig blir pratigt under lektionen. På naturskola nr. 5 beskrivs att eleverna är glada, positiva och tycker att det är härligt att få komma ut. Pedagogerna vid naturskola nr. 6 beskriver att eleverna brukar tycka att det är den "bästa skoldagen någonsin" när de får komma ut till naturskolan. Vid naturskola nr. 8 anser pedagogen att det är viktigt att börja med sådant eleverna tycker är roligt för att sedan börja med mer kravfyllda aktiviteter. Hon anser även att det kan vara bra för stökiga elever att ligga och vila eller meditera utomhus.

"De dagar de är hos oss tror jag bidrar till något positivt, det tror jag. Att de får med sig ett litet guldskorn i sitt inre". (Pedagog vid naturskola nr. 9).

Vid naturskola nr. 9 märker pedagogen att eleverna får andra roller i utomhusmiljön och får möjlighet att blomma ut och känna sin styrka och självförtroende. Hon uppger att inomhusmiljön inte passar för alla men att de elever som fungerar bra inne fungerar bra ute också. Pedagogerna vid naturskola nr. 10 uppmärksammar att eleverna alltid har någon i närheten att fråga och diskutera med vilket gör att deras frågor kan tas direkt.

4:6 Platsens betydelse

Platsens yta är något som flera pedagoger tar upp. Pedagogerna vid naturskola nr. 2 uppger att barnen är mer hänvisade till varandra i naturskolans miljö. Som pedagog är det viktigt att känna till hur miljön ser ut för att kunna förmedla trygghet. Om eleverna känner denna trygghet vågar de också lära känna nya områden. Hon tror också att det är bra om det finns en samlingsyta dit eleverna vet att de kan återvända. Dessutom ska platsen inte innebära några större risker med trafik etc. I utomhusmiljön ska också eleverna kunna jobba en bit ifrån varandra så att grupperna kan sköta sig själva.

Vid naturskola nr. 3 anser pedagogerna att miljön ska vara varierad. Att det både finns skog och ängar så att det finns möjlighet att göra olika aktiviteter. De besökande barnen uppfattas ha varit ute så lite i skog och mark så att de ofta säger "åh vad ni är snälla som tar med oss hit, det är det vackraste jag sett i hela mitt liv". Men just för det sociala så så tror pedagogerna inte att det är så höga krav på de biologiska värdena utan bara att det är varierat. Att det finns öppna ytor, att det finns kuperade ytor där man kan få klättra lite, att det finns träd. Genom detta går det att arbeta i grupper och utveckla den sociala kompetensen. Eleverna hittar exempelvis nya sidor hos varandra de utvecklar nya sociala förmågor och kontakter. Vid naturskola nr. 4 uppger pedagogen att det är viktigt med buskage och att barnen kan hitta egna platser på gården och kan välja om de vill vara ifred eller tillsammans med andra. Vid naturskola nr. 5 uppger pedagogen att ytan gör att barnen kan ta mer plats och att det inte blir så högljutt. Pedagogen vid naturskola nr. 6 tycker inte att miljön ska vara så tillrättalagd för att stimulera till lek och fantasi.

Vid naturskola nr. 7 uppger pedagogen att utomhusmiljön behövs som ett komplement när eleverna mår allt sämre i skolan. Det behövs varierande och utmanande utomhusmiljö, ängar där barnen kan springa, en eldplats som kan användas till samlingsplats och utrymme för att barnen inte ska känna sig trängda. Hon uppger att elden är oslagbar och bidrar till att bygga självkänsla. För de yngre barnen är det viktigt att det finns laborativt material att exempelvis bygga av. Hon uppger också att utrymme är viktigt och att lärarna inte behöver säga till eleverna på samma sätt som inne. Vid naturskola nr. 8 tror inte pedagogen att naturen behöver vara så avancerad. Hon tror att barnen mår bra av att komma ut i det gröna och hon uppger att ju yngre barnen är desto mindre natur behövs. Informanten från naturskola nr. 9 uppger att barnen utomhus får möjlighet att vara fri, skratta högt, och springa. Hon anser att utrymmet är viktigt men att all utemiljö går att arbeta i. Informanten från naturskola nr. 10 uppger att utomhusmiljön gör att eleverna får mer rum och inte blir begränsade av väggarna vilket gör att de inte skaver på varandra som i ett klassrum.

4:7 Integration och språk

Två av naturskolorna uppger att de har många elever med utländsk härkomst och att utomhusmiljön är ett positivt inslag i undervisningen för dem. För de barn som behöver utveckla språket tror pedagogen vid naturskola nr. 1 att det är viktigt att få se det man pratar om i verkligheten. Även vid naturskola nr. 3 uppfattar pedagogen att förberedelseklasserna utvecklar språket mycket bra när de får se och uppleva saker i verkligheten. Eleverna uppfattas våga använda språket och våga fråga eftersom de blir så engagerade i utomhusmiljön. Också generationsutbytet mellan vuxna och barn uppfattas fungera mycket bättre i utomhusmiljön där det blir lugn och ro. Pedagogen berättar att de stunder vid sidan om, där eleverna får synas, är viktiga och att det finns möjlighet att kunna prata med några få elever eller kanske bara en elev i taget.

"Att kunna ge varandra odelad uppmärksamhet medan man gör någonting praktiskt. Medan man sitter och grillar korv eller någonting, det tror jag ger nästan lika mycket socialt som själva undervisningen". (Pedagoger från naturskola nr. 3).

4:8 Likheter och skillnader beroende på kön och ålder

Flera informanter uppfattar att lekarna blir mindre könsstyrda i utomhusmiljön eller att det inte finns några skillnader mellan könen gällande den sociala utvecklingen i utomhusmiljön. En annan uppfattning som framkom via flera informanter var att yngre barn vistas ute mer och därför har en

större trygghet och vana gällande detta.

Vid naturskola nr. 1 uppger informanten att flickor och pojkar leker ihop på ett annat sätt utomhus och att lekarna är mindre könsstyrda. De äldre eleverna positionerar sig i större utsträckning och har olika roller. Det kan exempelvis vara viktigt att framstå som "ball" och då blir det svårt att vara fri och fascinerats av naturen. För att komma över detta brukar eleverna få börja med en aktivitet direkt när de kommer till naturskolan. Det gör att de får något gemensamt vilket leder till ett bra samarbete. Om de inte börjar med en aktivitet direkt uppger informanten att eleverna försöker testa henne.

På naturskola nr. 3 uppges alla kunna göra alla aktiviteter oberoende av kön när de är ute i naturen. De äldre eller mer mogna eleverna uppfattas ha lättare att samspela med varandra men också kunna dölja sådana signaler som är lätt att avläsa hos de yngre. De yngre uppfattas reagera mer spontant men det framhålls också att aktiviteterna på naturskolan fungerar bra för alla oberoende av ålder. Vid naturskola nr. 5 uppfattar pedagogen att jargongen mellan äldre elever uppfattas vara tuffare och de yngre eleverna anses vara mer spontana.

Vid naturskola nr. 6 uppfattas skillnaderna mellan könen öka när de blir äldre och då visa sig genom att tjejer i högre omfattning tycker att det är äckligt att exempelvis håva efter insekter. Informanten vid naturskola nr. 8 uppfattar att den sociala utvecklingen i vissa klasser ser mycket olika ut i vissa faser. Hon uppger att perioder kan tjejerna vara mer seriösa medan killarna är barnsliga, därefter kan tjejerna vara mer intresserade av sitt utseende medan killarna fokuserar mer på utbildningen och kommer i kapp. I de faser där eleverna är väldigt olika uppfattar pedagogen att det kan vara lättare att dela in eleverna beroende av kön.

Pedagogen vid naturskola nr. 9 uppfattar att de yngre eleverna är ute mer och att de äldre eleverna skulle behöva vara ute mer. Yngre barn uppfattas av pedagogen vid naturskola nr. 10 ha lätt för att vara ute och har mer vana av detta än de äldre. Under högstadietiden uppger pedagogen att det är "coolt" med speciella kläder och barnen fryser hellre än att välja bort dessa kläder. Detta uppfattas dock vända i gymnasiet. Pojkar uppfattas kunna känna sig mer hemma eftersom det är mycket praktiska övningar även om båda könen kan utvecklas i utomhusmiljön. Överlag är det positivt med inläring i utomhusmiljön för de som tycker att det är tråkigt och jobbigt att lära i klassrum. Det är lättare att vara ute för dem som har svårt att sitta still då det inte märks om någon rör sig lite utomhus medan det skulle störa väldigt i ett klassrum.

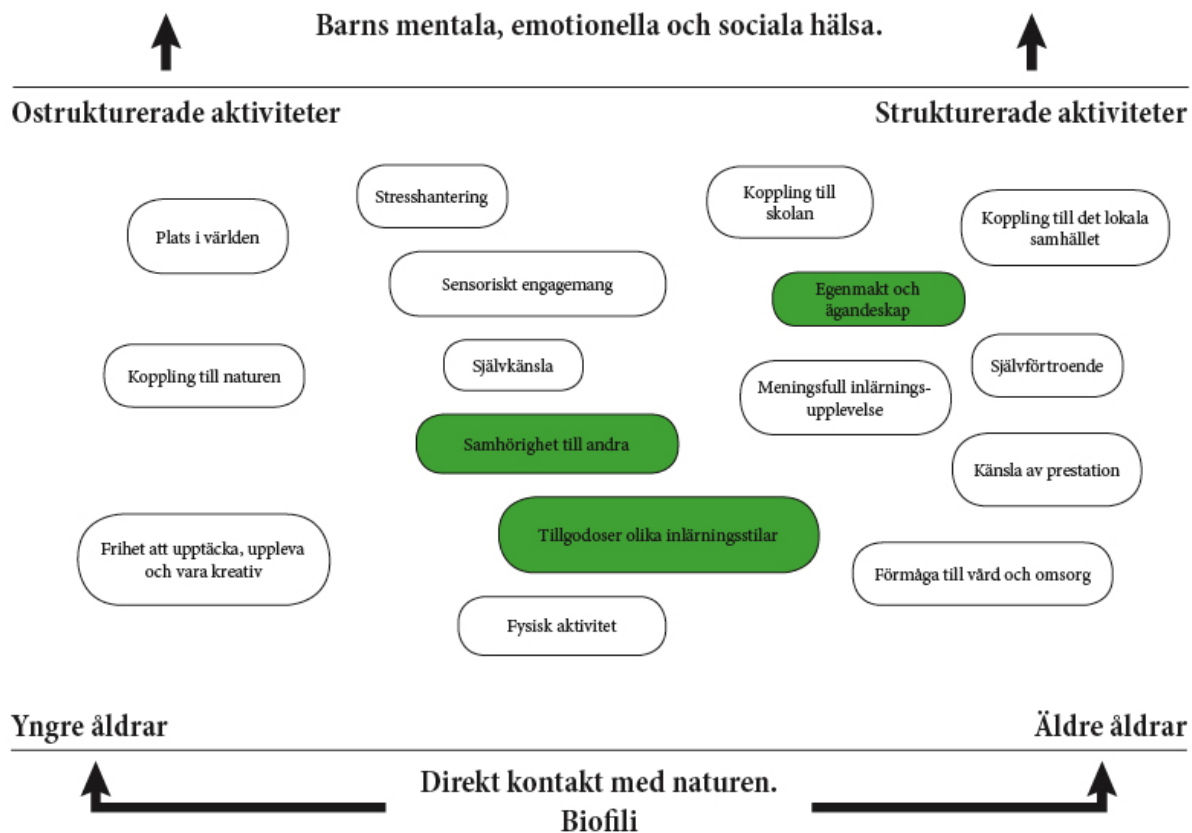
5. ANALYS

5:1 Analys utifrån Mallers modell

I Mallers studie uppger vissa informanter att strukturerade aktiviteter gör att barn övar på samarbete och kommunikation, andra anser att fri lek i naturmiljö är viktigare (Maller, 2009). Utomhusmiljön vid naturskolan uppges exempelvis vara en plats där leken får andra förutsättningar. Barn som anser sig vara för gamla för att leka på skolgården uppges plötsligt börja leka och märka att det är jätteroligt. Enligt pedagogerna har barnens ålder viss betydelse. De yngre barnen uppfattas vara mer spontana än de äldre. I informanternas berättelser framgår dock inte alltid ålder på barnen vilket gör att det inte visas vid samtliga analysbilder. Det framgår inte heller om det är strukturerade eller ostrukturerade aktiviteter vid samtliga analysbilder eftersom uppfattningar kring flera aktiviteter har förts samman på vissa av bilderna. Bland naturskolornas pedagoger framhålls både strukturerade och ostrukturerade aktiviteter som viktiga.

Samarbete och samspel

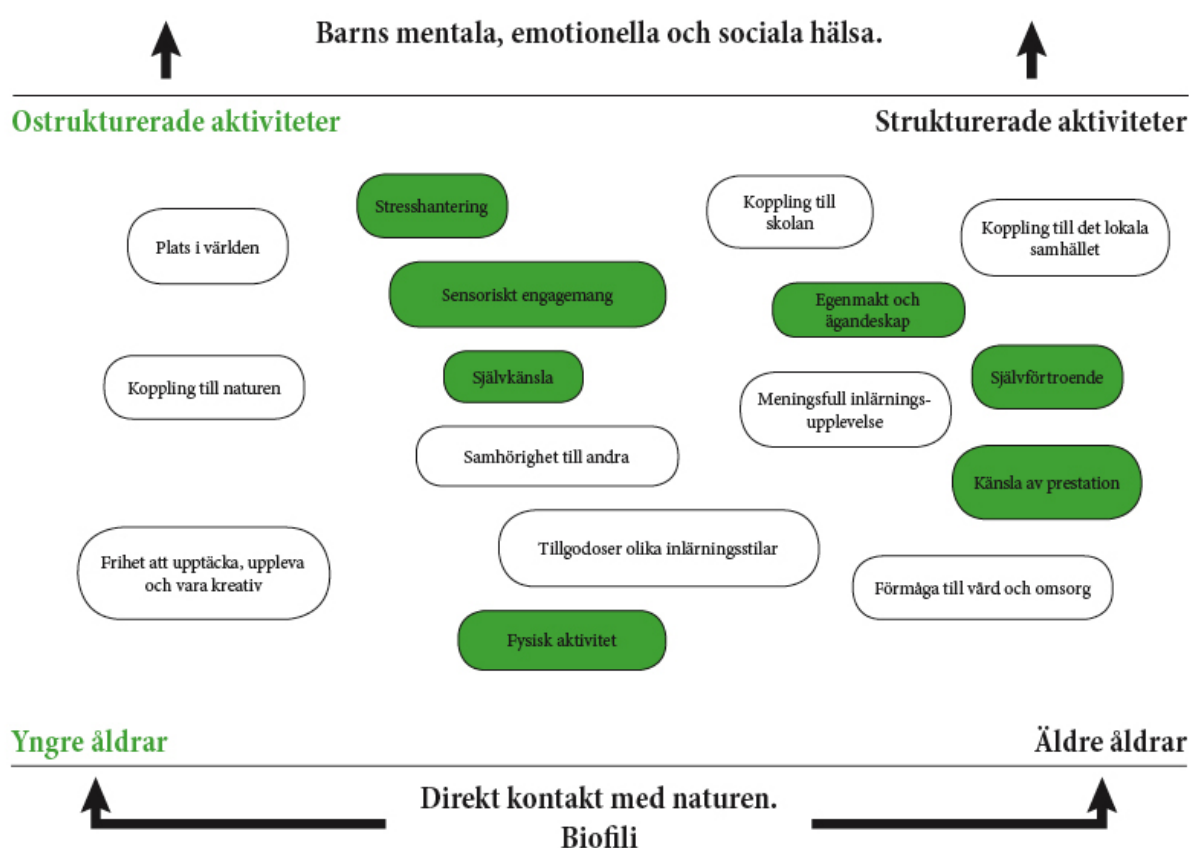
På naturskolorna arbetar eleverna i grupper under många av övningarna. Detta gör att de får samarbeta. Eleverna uppges vara mindre trängda utomhus och det blir färre bråk än inomhus. Det större utrymmet och ökad möjlighet till rörelse skulle kunna ge dem större känsla av *egenmakt och ägandeskap*. Detta kan vara en anledning till att det blir mindre bråk utomhus. Eleverna uppges kommunicera mer utomhus eftersom de inte stör övriga elever lika mycket som inomhus. De får uppleva något gemensamt vilket gör att eleverna pratar med andra som de annars inte skulle ha pratat med. I modellen skulle detta kunna visa sig genom *samhörighet till andra* samt att det *tillgodoser olika inlärningsstilar*.

Denna bild visar de aspekter som framkommer ur temat samarbete och samspel.

Självförtroende och självkänsla

Pedagogerna berättar att eleverna får en ökad trygghet inför naturen och att de överkommer rädslor samt klarar sådant de tidigare inte gjort. De elever som fungerar mindre bra inomhus kan vara bättre på naturskolans övningar, de kan delge andra sin kunskap och stärkas genom detta. I modellen kan detta visa sig genom stärkt *självkänsla* och *självförtroende* samt öka känslan av *prestation*. En beskrivning i resultaten visar en 1,5 åring som drar plankor efter plankor för att slutligen komma tillräckligt högt upp för att ta sig upp på en sladdvinda. Denna beskrivning visar ett barn i *ung ålder* som genom en *ostrukturerad aktivitet* får en känsla av *prestation* och *självförtroende*. I modellen återfinns dessa faktorer på varsin sida. Det kan också räknas till en *fysisk aktivitet* som ger *egenmakt* och *ägarbeskickning*. Naturen beskrivs också kunna bli en plats eleverna kan besöka för rekreation och frid. Detta skulle kunna visa sig i modellen genom det *sensoriska engagemanget* och vara positivt för *stresshantering*. Eleverna får utmaningar på den nivå de befinner sig och pedagogerna förmedlar att de tror på elevernas förmåga. Även detta kan stärka elevernas *självkänsla* och *självförtroende*.

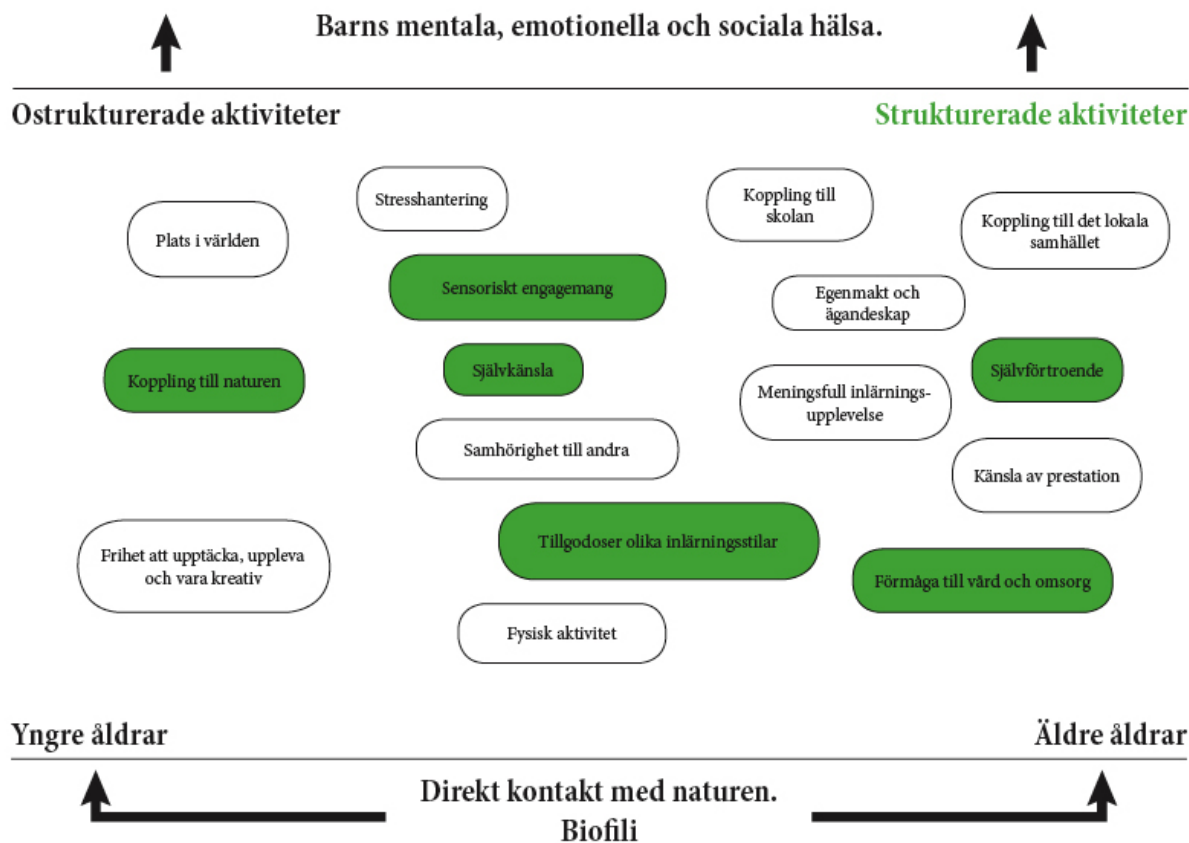

Denna bild visar de aspekter som framkommer ur temat självförtroende och självkänsla.

Ansvar och empati

I resultatet uppges barn få ta ansvar i större omfattning när de är utomhus. Exempel på övningar hos naturskolorna där de får ta ansvar är när de eldar och arbetar med knivar. Genom detta ansvar kan barnen utveckla sitt *självförtroende* och sin *självkänsla*. Barnen måste uppföra sig på ett säkerhetsmässigt bra sätt så att ingen gör sig illa, även detta bygger enligt pedagogerna ansvarskänsla. I modellen kan detta visa sig i effekten *känsla för vård och omsorg* om de övriga

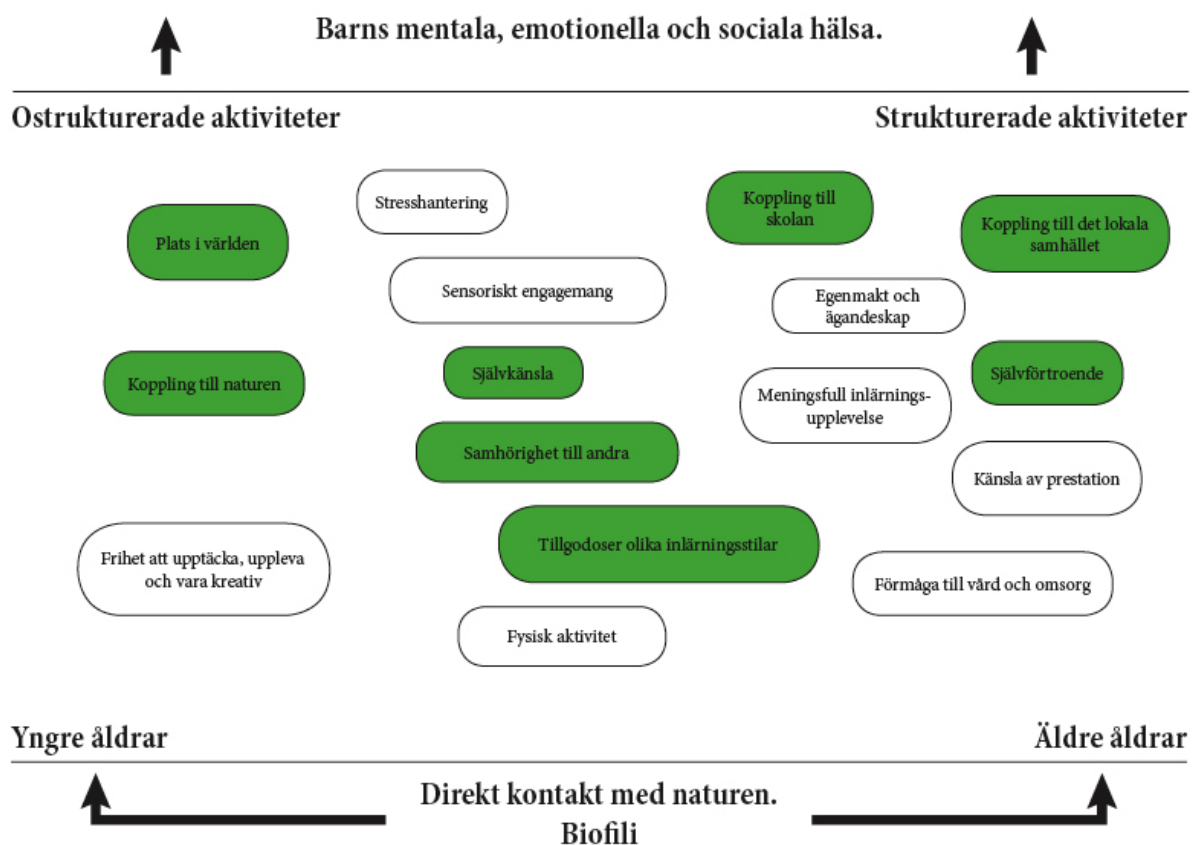
deltagarna. I en övning får barnen agera som små fåglar. De uppfattas då få lättare att förstå hur fåglarna har det samt att de behöver ta hänsyn till annat levande. I modellen kan detta ses genom en *känsla för vård och omsorg* samt en *koppling till naturen*. Genom att övningen är både praktisk och teoretisk *tillgodoser* den också olika *inlärningsstilar* och ger ett *sensoriskt engagemang* då flera sinnen aktiveras.

Denna bild visar de aspekter som framkommer ur temat ansvar och empati.

Sammanhang

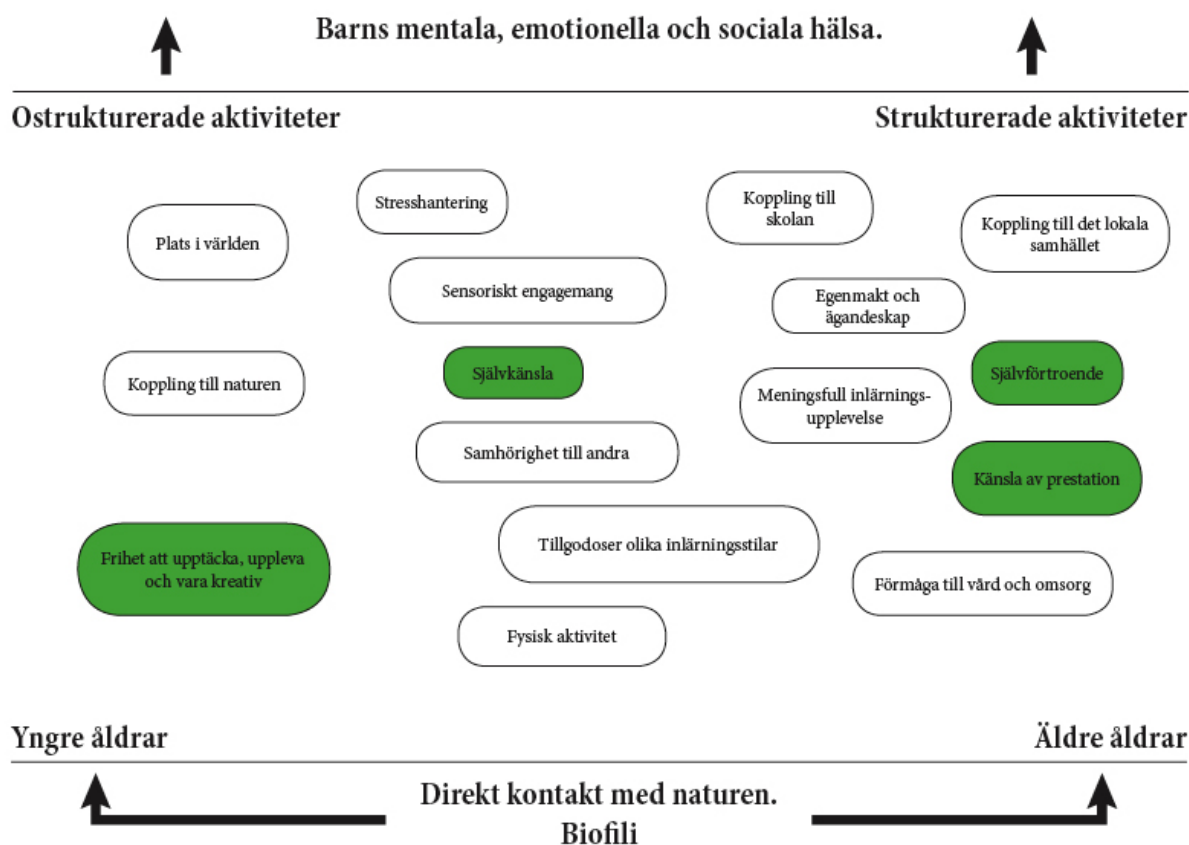
Pedagogerna framhåller att elever som har svårt i klassrumssituationen ofta har lättare utomhus. Genom att aktivera flera sinnen skapas en större upplevelse för eleverna. Detta kan *tillgodose olika behov och inlärningsstilar*. Pedagogerna uppfattar att äldre elever spenderar mer tid inomhus och tappar därför verklighetsanknytning genom brist på egna upplevelser. Naturskolorna har många praktiska aktiviteter. Det barnen lär sig teoretiskt kopplas samman med praktiska upplevelser. Genom detta kan de se samband och dra egna slutsatser samt få en känsla utifrån sin upplevelse. Barnen uppges också ta med sina föräldrar för att visa och berätta om de platser de besökt. På detta sätt får de ett sammanhang och känner stolthet. I modellen visas detta genom *koppling till det lokala samhället*, *koppling till skolan* och *ökat självförtroende* samt *självkänsla* då de själva stärks av att ha någonting att dela med andra. Att samlas i ring kring en eld uppfattas ha ett stort värde och minskar utanförskap. Eleverna bildar en grupp och får *samhörighet*. I en övning skapas en *koppling till samhället* genom att eleverna tar reda på hur olika matvaror har påverkat miljö och människa. Eleverna i naturskolan uppmuntras att dela med sig av sin egen kunskap om naturen till andra. Det sammanhang som skapas genom övningarna och delad kunskap tydliggör dennes *plats i världen* och *koppling till naturen*.

Denna bild visar de aspekter som framkommer ur temat sammanhang.

Glädje, lust och motivation

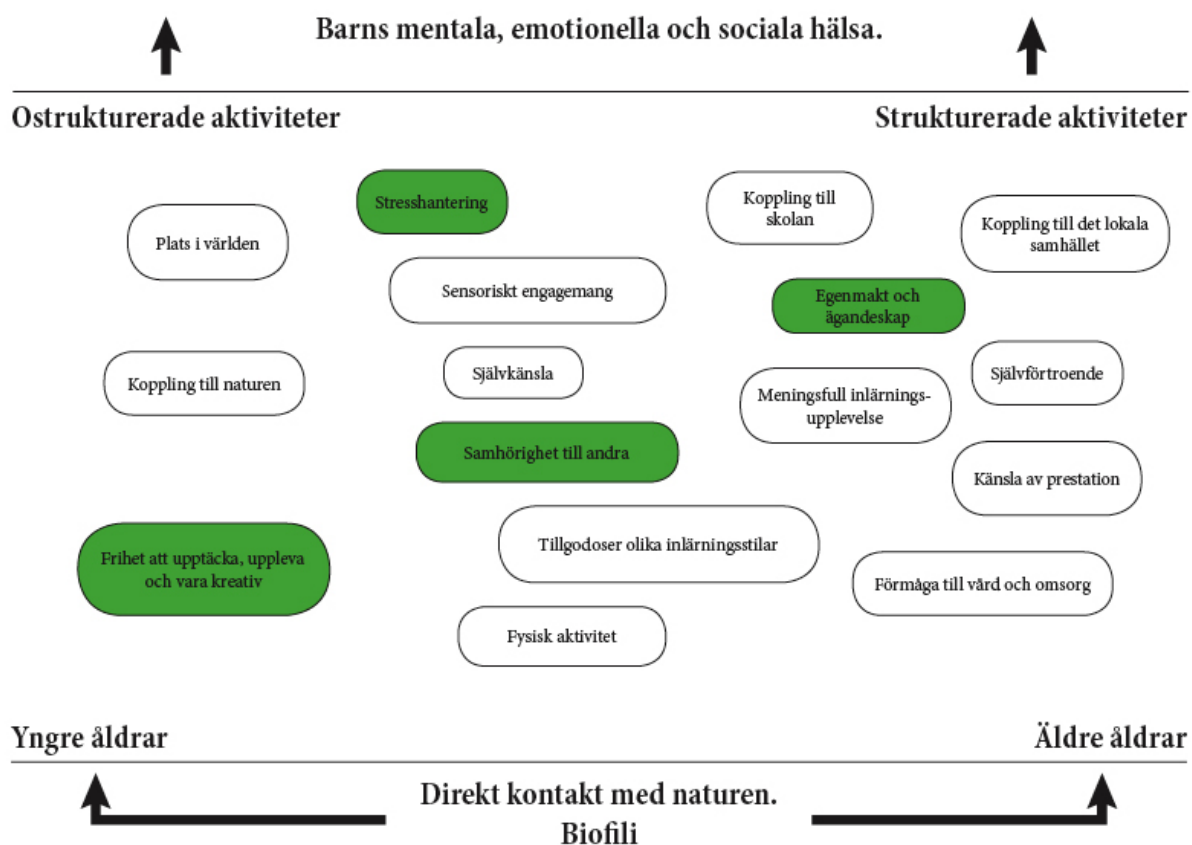
En pedagog uppger att de barn som har svårt med klassrumsundervisning visar upp goda sidor när de vistas utomhus och känner sig duktiga. Detta gör att de blir glada och tycker att det är den roligaste skoldagen. Eleverna uppges få nya roller utomhus och större möjlighet att blomma ut med styrka och självförtroende. Utifrån Mellers modell skulle detta kunna synas genom *självkänsla*, *självförtroende* och *känsla av prestation*. Eleverna har alltid någon i närheten att fråga och diskutera med vilket skulle kunna öka motivationen då frågorna kan besvaras direkt. Detta skulle kunna ge en större *frihet att upptäcka, uppleva och vara kreativ*.

Denna bild visar de aspekter som framkommer ur temat glädje, lust och motivation.

Platsens betydelse

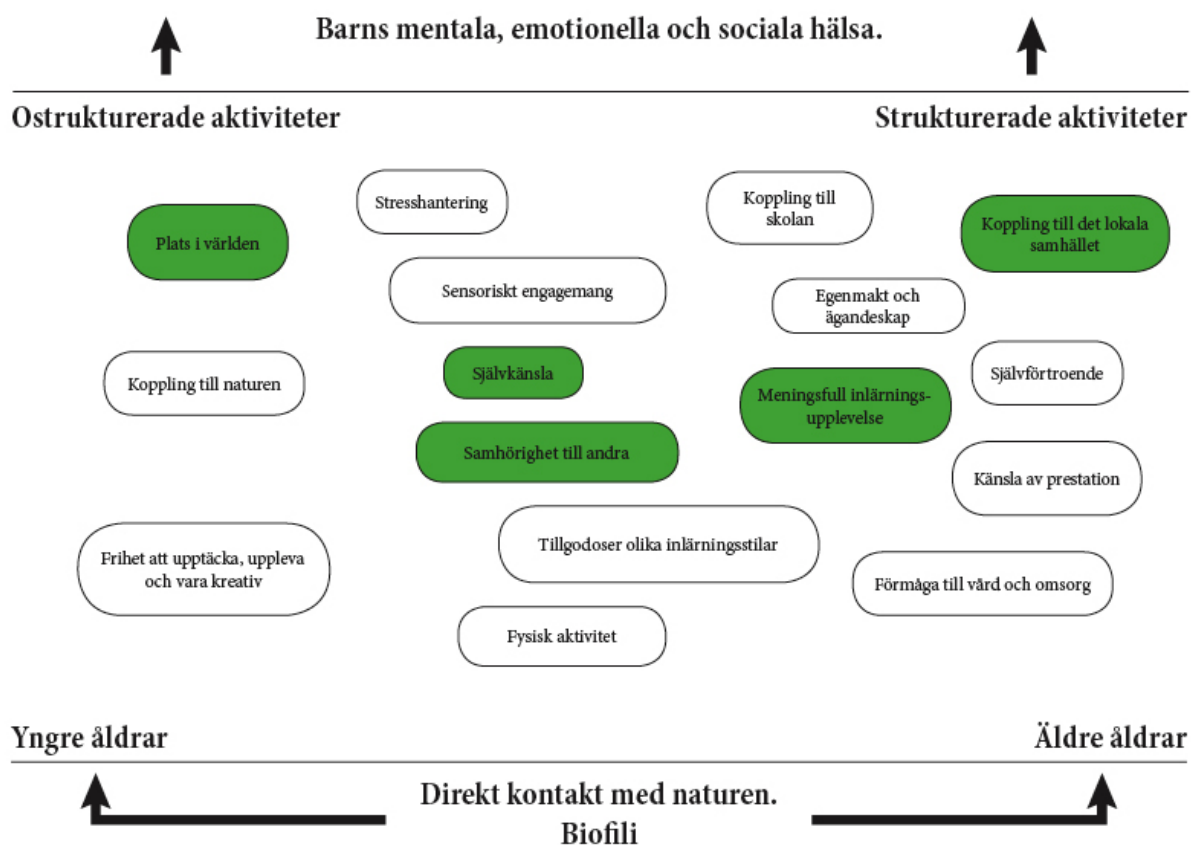
Flera pedagoger nämner platsens yta. Den större ytan i utomhusmiljön uppfattas göra att barnen inte "skaver på varandra" som i ett klassrum. Barnen anses vara mer hänvisade till varandra i naturskolans miljö. Genom aktiviteter i grupp uppfattas de även utveckla den sociala kompetensen. Detta visas i modellen genom *samhörighet till andra*. I resultaten framkommer det att utomhusmiljön bör vara varierad och ge möjlighet till olika aktiviteter. För de yngre barnen uppfattas det vara viktigt med laborativt material. För att stimulera till lek och fantasi nämns att miljön inte bör vara helt tillrättalagd. I modellen skulle dessa miljöer kunna ge *frihet att upptäcka, uppleva och vara kreativ*. Det nämns också att barnen ska kunna hitta egna platser och välja om de vill vara ifred eller tillsammans med andra. Genom att eleverna själva får möjlighet att bestämma detta kan de få en känsla av *egenmakt och ägandeskap*. Den större möjligheten att själv bestämma samt den större ytan, som medför mindre buller, skulle också kunna leda till en form av *stresshantering*.

Denna bild visar de aspekter som framkommer ur temat platsens betydelse.

Integration och språk

Vid två av naturskolorna uppger pedagogerna att de har många elever med utländsk härkomst. De barn som behöver utveckla språket uppfattas få en positiv påverkan av att koppla samman teori och praktisk upplevelse. Genom verklighetsanknytningen kan de få en *koppling till det lokala samhället* och en *meningsfull inlärningsupplevelse*. Även generationsutbytet mellan barn och vuxna uppfattas fungera bättre i utomhusmiljön. I resultatet framkommer också att de stunder där pedagogerna kan prata med en eller några elever är viktiga. Detta kan ge *samhörighet till andra*, *en plats i världen* samt *självkänsla*.

Denna bild visar de aspekter som framkommer ur temat integration och språk.

Genom analysen utifrån Mallers modell går det att se hur naturskolornas aktiviteter genom kontakt med naturen påverkar barns hälsa. De olika aktiviteterna som bedrivs på naturskolorna leder till samtliga av de aspekter som enligt modellen har positiv inverkan på barns mentala, emotionella och sociala hälsa.

5:2 Analys utifrån tidigare gjorda studier

Barn med diagnosen ADHD visar färre symptom när de genomfört aktiviteter i gröna utomhusmiljöer jämfört med inomhus eller byggda utomhusmiljöer (Kuo et.al. 2004). De pedagoger jag intervjuat nämner inte just ADHD men flera av dem framhåller att det är lättare för barn med olika svårigheter att vistas utomhus. Eleverna uppges få en annan roll i utomhusmiljön och får känna sin styrka och självförtroende. En pedagog uppger att inomhusmiljön inte passar för alla, men att de barn som redan fungerar bra inomhus också fungerar bra utomhus.

Genom ett mentorprogram kunde man se att ungdomar med riskbeteende som deltog i ett trädgårdsprojekt fick bättre självkänsla och kände stolthet över sina prestationer. De fick också bättre skolresultat och skolkade mindre (Hudkins, 1995). I resultaten framkommer också flera exempel på hur självkänsla och stolthet över prestationer uppstår hos eleverna vid naturskolornas aktiviteter.

Gemenskap och sammanhållning mellan eleverna uppstår ofta vid utomhusaktiviteter (Lundström, 2010). På naturskolorna får eleverna göra mycket aktiviteter i grupper och de intervjuade pedagogerna uppger att eleverna bildar nya konstellationer. En aktivitet som pedagogerna uppfattar bidrar till gemenskap och sammanhållning är samlingen kring elden. Här berättar de att eleverna kan känna tillhörighet även om de inte pratar med varandra.

Social kompetens beskrivs som förmågan till samspel, att kunna bemöta samt anpassa sig till andra människor. Hur välfungerande den sociala kompetensen är hos en individ ska gå att utläsa genom fyra påståenden. Dessa påståenden handlar om:

- individens medvetenhet samt förmåga och vilja att hävda sitt personliga territorium
- individens förmåga och vilja att visa självkontroll för att inte kränka andras personliga territorier
- individens medvetenhet samt förmåga och vilja att kompensera egna kränkningar av andras personliga territorier
- individens förmåga och vilja att göra detta på ett för situationen, kulturen och samhället rimligt sätt (Persson, 2003).

Resultaten visar en skillnad mellan de olika naturskolornas arbete med social utveckling. Vissa arbetar aktivt med detta medan andra ser utvecklingen men utan att fokuserar på den i övningarna. Genom naturskolornas aktiviteter kan pedagogerna arbeta med att stärka elevernas sociala kompetens. Eleverna övar sin förmåga att samarbeta och kommunicera genom aktiviteter i grupp. De uppges också få stärkt självförtroende och självkänsla samt utvecklar empati.

Brister i barns sociala kompetens kan uppstå på grund av miljön (Pape, 2001). Något som i resultaten kan ses genom de beskrivningar kring hur undervisningen inomhus inte passar för alla elever. Utomhusmiljön uppges passa bättre för de som exempelvis har ett behov av att kunna röra sig mer. Barn uppges också få en annan roll i utomhusmiljön. Elever med någon form av sociala problem eller de som har svårt för konflikter uppges ha lättare att vara utomhus. Barn som är tysta uppges ta för sig mer utomhus och utagerande barn får mer utrymme. Detta skulle kunna visa att deras sociala kompetens fungerar bättre i utomhusmiljön och att brister uppkommer inomhus.

Utöver kunskap om hur de bör agera behöver barn få vägledning av en vuxen för att agera så i praktiken (Pape, 2001). Även pedagogerna framhåller vikten av att barnen får vägledning av de vuxna. I resultaten lyfter pedagoger fram möjligheten att barnen kan prata med en lärare vid sidan om gruppen, de uppger att det är viktigt att eleverna får synas. Även generationsutbytet uppges fungera bättre i utomhusmiljön där det blir lugn och ro. Den odelade uppmärksamheten uppfattas vara av stor vikt för den sociala utvecklingen vilket lyfts fram i följande citat:

"Att kunna ge varandra odelad uppmärksamhet medan man gör någonting praktiskt. Medan man sitter och grillar korv eller någonting, det tror jag ger nästan lika mycket socialt som själva undervisningen". (Pedagoger från naturskola nr. 3).

Självkontroll innebär exempelvis att kunna kontrollera sin ilska och att kunna kompromissa (Ogden, 1995). Barnen beskrivs i intervjuerna få större möjlighet att kunna dra sig undan för att slippa känna sig trängda vilket skulle kunna fungera som ett sätt att hantera en situation istället för att en konflikt ska uppstå. Genom de olika gruppövningarna får de öva på att samarbeta och komma fram till gemensamma beslut, på dessa sätt får de arbeta med sin självkontroll.

Pedagogerna uppger att självkänslan stärks genom aktiviteterna i utomhusmiljön. Genom att en person med svag självkänsla och självbild ofta har svårt med självhävdelse (Pape, 2001), skulle den stärkta självkänslan i förlängningen även kunna påverka förmågan till självhävdelse och ge barnen större möjlighet att visa vem de är och att visa sina åsikter.

Empati innebär att kunna leva sig in i någon annans situation och att förstå denna (Pape, 2001). Flera av pedagogerna uppger att barnen utvecklar empati för naturen och genom att vara i naturen uppfattas de få respekt för det levande. I en övning får de låtsas vara som fåglar själva och uppges då få lättare att förstå hur fåglarna har det. En pedagog förklarar detta på följande vis:

“Det man lär känna värnar man om mer“. (Pedagog från naturskola nr. 1).

Om detta går att överföra till empati för människor är mer oklart då informanterna talar mer om empati för djur och natur.

Ett samband mellan de positiva sociala handlingarna och utveckling av vänskap kan ses (Pape, 2001). Vänskap mellan elever som tidigare inte umgåtts är något som lyfts fram i resultaten. Vid en naturskola berättar personalen om att de tagit emot klasser från två olika områden, ett område med många elever med svensk bakgrund och ett område där många elever hade utländsk bakgrund. Eleverna hade varit spända inför mötet men hade efteråt blivit kompisar och bytt kontaktuppgifter med varandra.

6. SLUTDISKUSSION

6:1 Platsens betydelse

Pedagogerna anser att utomhusmiljön passar bättre för fler elever än vad inomhusmiljön gör. De framhåller att miljön ska vara varierad för att kunna göra olika aktiviteter. Några av de aktiviteter som enligt pedagogerna ska gå att genomföra är att springa, klättra, vara fri, skratta högt samt att det ska finnas möjlighet att samlas vid en eldplats. Platsens yta eller utrymme är också något som flera pedagoger tar upp. Ett större utrymme kan enligt pedagogerna både göra att eleverna känner sig mindre trängda och att de elever som har svårt att vara stilla får möjlighet att röra sig mer utan att det stör. Detta skulle kunna vara en anledning till att utomhusmiljön passar för fler barn än inomhusmiljön och att fler kan få vara duktiga i utomhusmiljön. Utomhusmiljön framhålls också fungera bra för att skapa nya relationer. Några faktorer som nämns gällande detta är att det blir lugn och ro samt att det går att göra någonting praktiskt samtidigt som det finns tid att ge varandra uppmärksamhet. Den lugn och ro som pedagogerna uppfattar skulle kunna kopplas ihop med platsens betydelse och utrymmet men det skulle också kunna vara något som pedagogerna bidrar till att skapa.

På naturskolorna genomförs många av aktiviteterna i grupper där eleverna ska samarbeta. Utomhusmiljön uppges ge bättre förutsättningar än inomhusmiljön för att eleverna ska hålla sams. En pedagog uttrycker detta på följande vis:

“Det räcker till alla liksom. Kottarna finns det massor av så man behöver inte bråka om dem...”
(Pedagog vid naturskola nr. 3).

Även detta kan kopplas till plats och utrymme. En svårighet som dock lyfts fram kring plats och utrymme var att gränserna ute kan upplevas mer otydliga. Detta är ett exempel där pedagogens kompetens blir viktig. Pedagogerna ger genom sina berättelser flera exempel där de använder miljön för att skapa goda förutsättningar för barnen. De lyfter fram att alla kan få känna sig duktiga när de är utomhus och att barnen kan få andra roller som uppfattas mer positivt än de roller de har inomhus. De barn som har svårt att sitta still i klassrummet uppfattas få visa sina goda sidor utomhus. De uppfattas bli glada och tycka att det är den roligaste skoldagen. I resultatet framhålls att eleverna vid besöket på naturskolan alltid har någon nära att fråga och diskutera med. Detta skulle kunna öka motivationen då eleverna inte behöver vänta på svar och uppmärksamhet. Denna närhet torde dock även finnas i den ordinära skolan och det kanske snarare är att de tillåts fråga och diskutera som är skillnaden och ökar motivationen. Den pedagogik och de förhållningssätt som används vid naturskolorna verkar utifrån de olika berättelserna positivt för barnens utveckling.

6:2 Arbetssätt vid naturskolorna

Barnen uppges vilja ta ansvar och få mer möjlighet till detta i utomhusmiljön. De uppges också utveckla empati för naturen.

“Det man lär känna värnar man om mer”. (Pedagog vid naturskola nr. 1).

Kanske är det lättare att skapa en förståelse och empati för någonting levande i utomhusmiljön kring naturskolorna än vad det exempelvis är inomhus på skolan. Det skulle kunna vara en anledning till att barnen uppfattas få en förståelse för det levande i utomhusmiljön. Det

framkommer även uppfattningar om att förstörelse minskar när eleverna varit delaktiga i att skapa något. Utifrån detta kan man fråga sig varför elever inte får vara delaktiga i mer praktiska göromål på de ordinarie skolorna då det både skulle kunna vara positivt för den sociala utvecklingen och minska förstörelse.

Verklighetsanknytning och inläring genom övningar, där eleverna får både praktisk och teoretisk kunskap kan enligt pedagogerna vara något som gör att många barn med svårigheter med klassrumsinläring får det lättare utomhus. Genom att aktivera flera olika sinnen kan de få ett större sammanhang för vad de lär sig. Utomhuspedagogiken går att finna i en stor del av naturskolornas aktiviteter. De flesta av pedagogerna uppger att de arbetar utifrån utomhuspedagogik och samtliga arbetar med aktiviteter och lärande utomhus. Definitionen av utomhuspedagogiken går att finna i pedagogernas berättelser. Det vill säga att lärandet flyttas ut i samhället, en växelverkan sker mellan sinnlig upplevelse och boklig bildning och att platsens betydelse för lärandet lyfts fram (Nationellt centrum för utomhuspedagogik, 2013).

6:3 Utveckling av social kompetens

Vid en naturskola lyfter pedagogerna fram att barnen kan hitta en trygghet i naturen och kan välja att använda den i rekreativa syften. Detta kan vara ett sätt att lära känna sina känslor, som är en del i den emotionella intelligensen (Persson, 2000). Genom de olika empati- och samarbetsövningar skulle de också lättare kunna förstå andras känslor och bygga relationer genom ett samspel. Detta är såväl en del av den emotionella som den sociala intelligensen. Det framkommer flera beskrivningar kring att många barn har lättare i utomhusmiljön och att de får visa sina goda sidor. Den sociala kompetensen är en av de delar som påverkas av detta. Den innefattar exempelvis det icke verbala samspelet, att presentera sig själv, att påverka resultaten av den sociala interaktionen samt att känna och visa omtanke om andra och deras behov (Goleman, 2007). Pedagogernas uppfattningar visar att det icke verbala samspelet påverkas positivt av utrymmet utomhus. Fler barn uppges kunna visa sina goda sidor vilket gör att de presenterar sig själva bättre. Genom de olika aktiviteterna får de också öva på den sociala interaktionen samt att förstå och visa empati för annat levande.

Vid vissa naturskolor framhåller pedagogerna att barnens lekar blir mindre könsstyrda i utomhusmiljön och att det inte finns några skillnader mellan könen gällande den sociala utvecklingen. En pedagog uppger dock att skillnaden mellan könen i perioder kan vara stora. Därför kan det i vissa klasser vara fördelaktigt att gruppera eleverna efter kön eftersom de i olika faser kan vara så olika. Den naturskola där pedagogen uppfattade dessa olikheter finns i en botanisk trädgård. Studien kan inte visa om detta är en faktor som påverkar hur barnens faser tar sig uttryck men de får till viss del andra förutsättningar att arbeta med. De har till exempel inte samma möjligheter att samlas kring en eld som flera informanter uttryckte var en viktig del för gemenskapen. Dock uppfattar en annan pedagog att det finns skillnader mellan könen hos äldre barn. Detta uppgavs kunna yttra sig i att tjejerna tycker i högre utsträckning tycker att det är äckligt att håva.

Både pedagogik, aktiviteter och platsen uppfattas av pedagogerna påverka barnens sociala utveckling. Pedagogerna är mycket positiva till utomhusvistelse och lyfter fram många positiva konsekvenser kring detta. De ger flera exempel och berättelser som ger en bild av hur dessa uppfattningar visar sig i praktiken.

De områden kring utveckling av barnens sociala kompetens som främst lyfts fram av pedagogerna har sammanfattats i teman i texten, självförtroende och självkänsla, ansvar och empati, sammanhang, glädje, lust och motivation, samarbete och samspel, platsens betydelse, integration

och språk samt likheter och skillnader beroende på kön och ålder. På olika sätt påverkar berättelserna i dessa teman den sociala kompetensen, vilken både handlar om individens förmåga att hantera relationer mellan sig själv, till andra och samhället (Persson, 2000). En spridning gällande arbetet med den sociala utvecklingen finns dock. Detta kanske kan förstås genom naturskolornas olika huvudmän och uppbyggnad. Detta är inget jag fokuserat på men skulle kunna ha en viss påverkan på hur mycket pedagogerna haft att berätta om barnens sociala utveckling.

6:4 Diskussion kring metod och fortsatta studier

Mallers modell visar hur barns direkta kontakt med naturen i strukturerade och ostrukturerade aktiviteter påverkar deras mentala, emotionella samt sociala hälsa. Min studie fokuserar på den sociala utvecklingen men samtliga aspekter i Mallers modell går att återfinna i pedagogernas svar. Eftersom dessa områden av barns hälsa och utveckling ligger nära varandra har jag inte försökt skilja ut de sociala delarna. Även om studiens fokus ligger på den sociala utvecklingen berör den därför även de emotionella och mentala delarna. I modellen och de tidigare studierna ser jag tydliga kopplingar till pedagogernas berättelser, jag har i analysen valt att lyfta fram de mest dominerande. Mallers modell har varit användbar för att tydliggöra naturens betydelse i de aktiviteter som bedrivs på naturskolorna. Något jag dock saknar i de teorier jag använt är den roll pedagogerna har. I min studie framkommer att även pedagogens sätt att använda miljön är en viktig del för att miljöns förutsättningar ska bidra till en positiv utveckling.

Två av intervjuerna genomfördes vid besök på naturskolorna medan resterande genomfördes via telefonsamtal. Dessa till viss del olika förutsättningar skulle ha kunnat påverka samtalen och därmed resultaten. En medvetenhet om detta har dock funnits vid intervjuerna och vid bearbetningen av materialet för att begränsa eventuell påverkan. Genom att intervjuerna var halvstrukturerade kunde följdfrågor läggas till och förklaringar kunde vid behov ges.

Pedagogerna framhöll att de inte träffar barnen så ofta så de kunde ha svårt att veta hur barnen utvecklades över tid. På grund av studiens tidsbegränsning har fokus lagts på naturskolepedagogernas uppfattningar. Varken den ordinarie skolans pedagoger eller några av de barn som besöker naturskolan har intervjuats. Det hade kunnat ge mer information om den skillnad och utveckling som visade sig hos eleverna i skolans utomhusmiljö. Pedagogerna vid naturskolan har inte daglig kontakt med eleverna och träffar dem för sällan för att kunna uttala sig kring enskilda barns utveckling över tid.

Pedagogernas uppfattningar skiljer sig åt i vissa frågor, exempelvis betydelsen av könstillhörighet, vilket skulle kunna bero på att deras erfarenheter och uppfattningar påverkas av naturskolornas olikheter. I studien har en variation av olika former av naturskolor tagits med för att få möjlighet till en viss generaliserbarhet.

I fortsatta studier vore det intressant att titta på hur de kunskaper pedagogerna har kan användas i den ordinarie skolans verksamhet, samt om en implementering av dessa kunskaper skulle innebära att de ordinarie skolornas undervisning skulle passa för fler elever och bättre bidra till social utveckling.

REFERENSER

Dahlgren, L O. & Szczepanski, A. (1997) Utomhuspedagogik – Boklig bildning och sinnlig erfarenhet Ett försök till bestämning av utomhuspedagogikens identitet. Linköpings universitet Skapande vetande.

Goleman, D. (2007) Social intelligens. LevNu W&W. Tryck: WA Bookwell, Finland.

Hudkins, S. J. 1995. Parvis e glandibus quercus: "Great oaks from little acorns grow". Journal of Extension. 33:4

Kuo, F. Faber-Taylor A, A. (2004) Potential natural treatment for Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: Evidence from a National Study. Am J Public Health, 94 (9) 1580-1586.

Lundström, L. (2010) Samverkan mellan skola och lantbruk – utomhuspedagogik för hållbar utveckling! En litteratur översikt. Skara: Precisionsodling 2010:2 ISBN 978-91-86197-87-2

Maller, C.J. (2009) Promoting children's mental, emotional and social health through contact with nature: a model. Health Education Vol. 109 No. 6, 2009 pp. 522-543. Melbourne Emerald Group Publishing Limited.

Malone, K. (2008) Every experience matters: An evidence based research report on the role of learning outside the classroom for children's whole development from birth to eighteen years, Report comissioned by Farming and Countryside Education for UK Department Children, School and Families, Wollongong, Australia.

Nationalencyklopedin (2013). Naturskola. Tillgänglig: <http://www.ne.se/naturskola> (130215).

Nationellt centrum för utomhuspedagogik (2013). Tillgänglig: <http://www.liu.se/ikk/ncu?l=sv> (130302).

Naturskoleföreningen (2011). Naturskola – ett sätt att lära. Tillgänglig: http://www.naturskola.se/_filebank/download.asp?file=_filebank/naturskolan_folder_slutgiltig.pdf (130222).

Norell Beach, A. (1995) Mångfald och medkänsla i förskolan. Rädda Barnen.

Ogden, T. (1995) Kompetanse i kontekst – en studie av risiko og kompetanse hos 10- og 13-åringer. Rapportserie från Barnevernets utviklingssenter.

Pape, K. (2001) Social kompetens i förskolan – att bygga broar mellan teori och praktik. Oslo Kommuneforlaget AS.

Persson, A. (2003) Social kompetens – När individen, de andra och samhället möts. Andra upplagan. Studentlitteratur, Lund.

Wohlin, A. (2009) Naturskolornas utvecklingsarena i utomhusdidaktik och lärande för hållbar utveckling. Institutionen för didaktik och pedagogiskt arbete. Stockholms universitet.

Överjärva gård (2013). Solna naturskola. Tillgänglig: <http://www.overjarva.se/solna-naturskola/> (130222).

Bilaga

INTERVJUFORMULÄR

När startade er naturskola?

Hur många arbetar på er naturskola?

Vilken utbildning har du?

Vem är huvudman för naturskolan?

Arbetar ni utifrån någon särskild pedagogik?

Hur många barn besöker naturskolan?

I vilka åldrar är barnen som kommer hit?

Hur stora grupper arbetar ni med?

Kommer grupperna vid flera tillfällen, i så fall hur många?

Vad får eleverna göra när de kommer hit?

Arbetar ni pedagoger på naturskolan aktivt med barnens sociala utveckling?

- Hur gör ni detta? Använder ni er av några särskilda övningar eller förhållningssätt?

Uppfattar ni se att barnens sociala utveckling påverkas av någonting särskilt i miljön?

- Av vad påverkas de och hur märks detta?

Vad i utomhusmiljön tycker ni är viktigt för att kunna arbeta med barnens sociala utveckling?

Hur uppfattar ni att utomhusmiljön påverkar barnens självkänedom?

Hur uppfattar ni att utomhusmiljön påverkar barnens vilja och förmåga att ta ansvar?

Hur uppfattar ni att utomhusmiljön påverkar barnens samspel med andra? Ex, kommunikation, konflikthantering, empati.

Uppfattar ni att barnens sociala utveckling påverkas på något ytterligare sätt? I så fall hur?